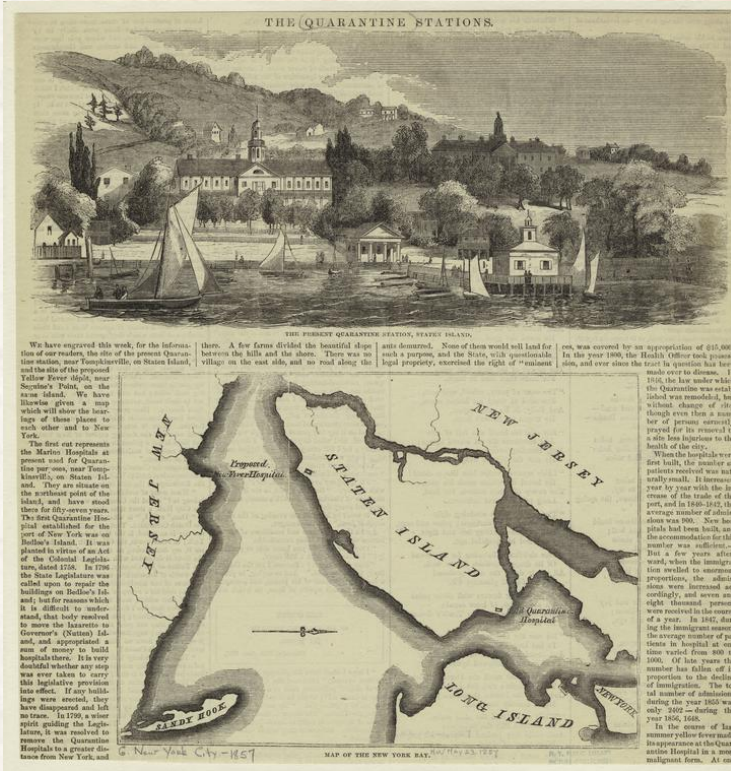

“เกาะไผ่” state Quarantine ฉบับรัตนโกสินทร์

ท่าเรือกักกันโรค

การระบาดของกาฬโรคมีเหตุเพราะการติดต่อค้าขายทาง สำเภากับจีน เนื่องจากมีหลักฐานประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่ามีกาฬโรคระบาดในจีนเมื่อราว พ.ศ. 1876 จากนั้นก็แพร่สู่สุขภาพคนโดยมากับหมัดหนูที่เกาะติดตัวหนูอยู่ใต้ท้องสำเภา เมื่อสำเภาเทียบท่าจอดขนถ่ายสินค้าที่แห่งใด หนูใต้ท้องสำเภา ก็จะเอาหมัดหนูออกไปแพร่เชื้อในบ้านเมืองแห่งนั้นตลอดเส้นทาง

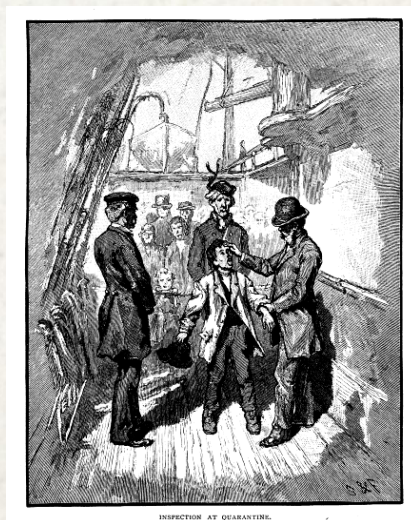
ในช่วงปี พ.ศ. 2392 ซึ่งตรงกับช่วงปลายรัชกาลที่ 3 ได้เกิดอหิวาตกโรคระบาดขึ้น ซึ่งการระบาดในครั้งนี้ได้ทำให้เกิดผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก สาเหตุที่ทำให้เกิดการแพร่ระบาดมาจากการสัญจรข้ามประเทศที่ยังหละหลวม ผู้คนสามารถผ่านเข้าออกได้อย่างง่าย ทำให้มีการนำพาเชื้อโรคเข้ามาในประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2437 ได้เกิดการระบาดของ “กาฬโรค” ตามเมืองท่าต่าง ๆ โดยเริ่มจากเมืองท่าของประเทศจีนและเกาะฮ่องกง เส้นทางระบาดได้เคลื่อนตัวเข้าสู่อินเดีย แอฟริกา รัสเซีย ยุโรป สิงคโปร์ ไทย และออสเตรเลีย ทำให้ไทยเริ่มมีการป้องกันกาฬโรคไม่ให้เข้ามาระบาด มีการบังคับให้เรือที่มาจากเมืองท่าทำการกักเรือโดยต้องจอดเรือให้เจ้าหน้าที่ตรวจโรคทุกคนบนเรือเสียก่อน จึงจะได้รับการอนุญาตเข้าสู่กรุงเทพฯ การป้องกันกาฬโรคไม่ให้แพร่ระบาดในไทยครั้งนั้น รัฐบาลได้ตั้งด่านตรวจโรคขึ้นที่ “เกาะไผ่” โดยมีพระบำบัดสรรพโรค หรือ หมออะดัมสันเป็นนายแพทย์ประจำด่าน จากเอกสารเก่าเรื่องพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ขณะทรงดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ร.ศ. 116 พิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 14 ร.ศ. 116 เรื่องห้ามเรือจากชัวเถาเข้ากรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. 2440 ว่า “...กาฬโรค (คือโรคห่า) ได้เกิดขึ้นที่เมืองชัวเถานั้น.....กำปั่นลำหนึ่งลำได้ออกจากเมืองชัวเถาและจะเข้ามาในกรุงนี้ต้องหยุดทอดสมอที่เกาะไผ่ในกำหนดเก้าวันเต็มแล้วและถ้าแพทย์ได้ตรวจแจ้งว่ากาฬโรค.....ไม่ได้มีและได้เกิดในเรือนั้นแล้วจึงจะยอมให้กำปั่นลำนั้นเดินต่อไปจนถึงที่จอดในกรุงนี้ได้” นอกจากนี้ยังได้มีการออกประกาศจัดการป้องกันกาฬโรค โดยลงวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2441 ทำให้เรือที่มาจากเมืองท่าที่มีการระบาดของกาฬโรคจะต้องจอดที่เกาะไผ่ 9 วันและเมื่อได้รับการตรวจโรคและออกไปรับรองว่าไม่มีผู้ใดเป็นกาฬโรค หรือหากมีผู้ป่วยก็รักษาบนเรือ จากนั้นจึงจะอนุญาตให้เดินทางต่อเข้ามายังกรุงเทพฯ ได้

ย้อนกลับไปในช่วงเวลาของการสถาปนากรุงศรีอยุธยาเมื่อราว พ.ศ. 1893 หรือราว ค.ศ. 1350 มีกาฬโรคระบาดครั้งใหญ่เกิดขึ้นในยุโรปมีคนตายนับล้าน ๆ คน เหตุการณ์ที่ทำให้ผู้คนจดจำคือ เมื่อเรือสินค้าจากเจนัว กลับจากการเดินทางไปทะเลดำ แล้วเข้าเทียบท่าที่เมืองเมสซิญา เกาะซิซิลี เมื่อ พ.ศ. 1890 พร้อมกับหนูนับร้อยตัวและคนป่วยในเรือที่นำโรคมมาแพร่ระบาดไปทั่วยุโรป การพบว่าเรือนำเชื้อกาฬโรคมาด้วยทำให้เรือที่สงสัยว่ามีผู้ป่วยต้องถูกกักไว้ไม่ให้ขึ้นฝั่งจนกว่า จะครบ 40 วัน ซึ่งก็ทำให้คำว่า “40” ในภาษาอิตาเลียนคือ “quaranta” นั้นกลายมาเป็นรากศัพท์ของคำว่า “Quarantine” ที่แปลว่า “การกักกันโรค”

พระบำบัดสรรพโรค หรือ หมอฮันส์ อะดัมสัน แพทย์ประจำด่านตรวจโรคคนแรกในประเทศไทยที่เกาะไผ่

เกาะไผ่ เป็นเกาะร้างเล็ก ๆ อยู่ที่อ่าวไทย ห่างออกไปจากฝั่งพม่า และเนื่องจากมีการกักเรือไว้หลายวันทำให้น้ำจืดไม่เพียงพอ ด่านตรวจโรคที่เกาะไผ่ จึงได้ดำเนินงานไปได้ 2 ปี ด้วยความที่ห่างจากฝั่งเยอะ ไม่สะดวก จึงย้ายไปตั้งที่เกาะพระ อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี ด้วยเหตุผลในเรื่องของความคล่องตัวในการทำงาน โดยที่บทบาทขณะนั้น เป็นการตรวจเรือเฉพาะช่วงที่มีโรคระบาดเกิดขึ้น และเลิกตรวจเมื่อเหตุการณ์สงบลง การเกิดขึ้นของเกาะไผ่ นับเป็นจุดกำเนิดของด่านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศแห่งแรกของประเทศไทย ก่อนที่บทบาทของด่านจะปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปหลายครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละยุคสมัย

เรือบรรทุกผู้โดยสารและผู้โดยสารถูกสั่งให้อยู่ในเขตกักกันจนจะได้รับการรักษาทางการแพทย์

อ้างอิง

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, นภนาท อนุพงศ์พัฒน์. **ปกิณกะคดี 100 ปี การสาธารณสุขไทย** เรื่อง การกักกันโรค (Quarantine) (หน้า 136 - 137). นนทบุรี : บริษัท หนังสือดีวัน จำกัด, 2561.

ขวัญชาย ดำรงขวัญ. **UNSEEN กรมควบคุมโรค เส้นทางประวัติศาสตร์และความทรงจำ** เรื่อง จากเกาะไผ่ สู่กลุ่มโรคติดต่อระหว่างประเทศ 118 ปี ของด่านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศ (หน้า 23 - 26). กรุงเทพฯ : บริษัท นิเวศธรรมดาการพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด, 2561.

สรวิชัย ฤทธิจรุญโรจน์. **พื้นที่กักกันเพื่อควบคุมโรคระบาดของรัฐไทยในอดีต**, [ออนไลน์]. (2563) แหล่งที่มา: <https://m.museumsiam.org/da-detail2.php?MID=0&CID=0&CONID=4053>[27 พฤษภาคม 2565]

ที่มาภาพ

ภาพที่ 1 : <http://webpages.charter.net/mcarolan/Quarantine/Quarantine%20Station-Map%20of%20NY%20Bay-Harpers%20Weekly%20May%2023%201857%20full%20page.jpg>

ภาพที่ 2 : หอจดหมายเหตุสาธารณสุขแห่งชาติ

ภาพที่ 3 : <http://webpages.charter.net/mcarolan/Quarantine/Attack%20on%20the%20Quarantine%20Establishment,%20on%20September%201,%201858.jpg>

ภาพที่ 4 - 5 : http://www.masslocalinstitute.info/IsolationQuarantine/IsolationQuarantine_print.html